

Colloquium 1(61)/2026
ISSN 2081-3813, e-ISSN 2658-0365
CC BY-NC-ND.4.0
DOI: <http://doi.org/10.34813/08coll2026>

CHIŃSKI JUAN – PERSPEKTYWY NA PRZYSZŁOŚĆ

The Chinese yuan – future prospects

Monika Rojek
Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni
e-mail: mrojekdiplomats@gmail.com
ORCID 0009-0000-0681-9031

Streszczenie

Dokonujące się aktualnie przemiany na arenie międzynarodowej przyjmują różnorodne formy i wyrazy. Zaliczyć można do nich stale rosnącą pozycję Chińskiej Republiki Ludowej, jako pretendenta do objęcia roli globalnego supermocarstwa. Taka optyka działań znajduje wyraz przede wszystkim w coraz bardziej asertywnej i odważnej polityce oraz strategii Xi Jinpinga, w pojawianiu się nieoczekiwanych sojuszy między dotychczasowymi przeciwnikami, jak również w zauważalnym osłabieniu dominacji świata Zachodu. W istocie bowiem powrócono do rywalizacji na osi Wschód-Zachód dzielącej się na dwa, antagonistyczne bloki. Polityka i realizowana strategia państw należących do grupy BRICS, zrzeszających Brazylię, Rosję, Indie, Chiny oraz Republikę Południowej Afryki, wyraźnie prowadzi do narastającej kontestacji dotychczasowej hegemonii Stanów Zjednoczonych. Niniejszy artykuł traktuje o roli i funkcji chińskiego juana w światowej gospodarce, co przedstawiono za pomocą charakterystyki polityki monetarnej oraz reform w kierunku wdrażanej przez Chiny internacjonalizacji. Tym samym zaś ukazano rolę walut jako ekonomicznego czynnika w procesach kształtowania się nowego, globalnego ładu. Cel stanowi również ocena i weryfikacja potencjalnego wpływu chińskiego juana na pozycję dolara. Finalnie zaś poddano analizie szanse na zajęcie przez juana roli międzynarodowej waluty rozliczeniowej.

Słowa kluczowe: chiński juan, amerykański dolar, ekonomia, gospodarka, internacjonalizacja, polityka monetarna, Chińska Republika Ludowa (ChRL), Stany Zjednoczone (USA).

Abstract

The changes currently taking place on the international arena take various forms and expressions. These include the constantly growing position of the People's Republic of China as a contender for the role of a global superpower. Such an approach is reflected primarily in the increasingly assertive and bold policy and strategy of Xi Jinping, in the emergence of unexpected alliances between former opponents, as well as in the noticeable decline of Western dominance. In fact, the rivalry on the East-West axis, divided into two antagonistic blocks, has been restored. The policy and strategy of the countries belonging to the BRICS group of: Brazil, Russia, India, China and the Republic of South Africa clearly leads to a growing contestation of the current hegemony of the United States. Article deals with the role and function of the Chinese yuan in the global economy, which is presented through the characteristics of monetary policy

and reforms towards internationalization implemented by China. Thus, the role of currencies as an economic factor in the processes of shaping the new global order was shown. The aim is also to assess and verify the potential impact of the Chinese yuan on the position of the dollar. Finally presented the chances of the yuan taking the role of an international settlement currency are analyzed.

Keywords: Chinese yuan, American dollar, economics, economy, internationalization, monetary policy, People's Republic of China (PRC), United States (US).

Wprowadzenie

Chiński juan nie jest już postrzegany wyłącznie jako typowa, egzotyczna jednostka monetarna, lecz systematycznie zwiększa swój udział w międzynarodowych obrotach rynku walutowego. W ramach publikacji podjęto próbę weryfikacji jego roli i znaczenia względem amerykańskiego dolara za pomocą wystosowanej tezy i hipotezy, a także sformułowanych pytań badawczych. Przyjęta metodologia badań obejmuje m.in. metodę: historyczną, obserwacji, statystyczną, jak również diagnozę oraz analizę porównawczą z wykorzystaniem danych ekonomicznych. Charakterystyce poddano kolejno kształtujące się zmienne makroekonomiczne wraz z przewidywaniami dotyczącymi kierunku i charakteru badanych procesów. Sformułowana teza głosi, że aktualnie uskuteczniiane geoeconomiczne strategie państw bloku BRICS stanowią zarazem nową jakość, jak i kluczową przeciwwagę, wobec wiodącego prymatu świata Zachodu. Określane są zaś one jako te, które w długoterminowej perspektywie obrały za cel podważenie hegemonii Stanów Zjednoczonych. Umożliwić ma to konsekwentnie zachodząca deprecjacja petrodolara, objawiająca się zwłaszcza rezygnacją ze wzajemnych rozliczeń międzynarodowych z korzyścią dla użytku lokalnych walut (w tym właśnie chińskiego juana), a także kontestowania amerykańskiej obecności i wpływów w krajach Bliskiego Wschodu. Kolejna zaś postuluje, że amerykańska waluta, będąca przekształconą w broń polityczną za pomocą konfiskaty rezerw walutowych Rosji, Wenezueli oraz Iranu, implikuje zwrot w kierunku części krajów na biegun przeciwny w stosunku do dolara. Hipotezy wobec tego stanowią mają zarówno skala i charakterystyka postępujących procesów dedolaryzacji, a także prawdopodobieństwo wprowadzenia nowego systemu rozliczeń, za którym to głośno opowiada się BRICS. W celu rozstrzygnięcia podjętej problematyki posłużono się nie tylko prognozami wybranych ekonomistów, lecz również powołano się na literaturę autorstwa: J. Stiglitz, S. Hongbinga, E. Halizaka, D. Choroś-Mrozowskiej oraz G. W. Kołodki. Sformułowano niniejszym następujące pytania badawcze: „Jaką rolę pełniła na przestrzeni lat waluta ChRL?”; „W jaki sposób funkcjonowała gospodarka Państwa Środka od chwili otwarcia na świat?”; „Jak zdecydowano o kształcie polityki fiskalnej?”. Kolejno również podjęto próby odpowiedzi na pytanie: „Czy wzrost znaczenia chińskiego juana w znaczącym stopniu przyczyni się do zmiany globalnego ładu monetarnego, przekształcając renminbi w miejsce dolara?”.

Geneza juana – chińskiej jednostki monetarnej

Wedle języka chińskiego fraza juan oznacza potocznie pieniądź. Określany bywa także jako renminbi (RNB), co w znaczeniu dosłownym stanowi walutę ludową. Sama nazwa „juan” posiada jednakże znacznie starszy rodowód. Swój początek bierze od pojawienia się w cesarskich Chinach srebrnych monet z terenów Zachodniej Europy. Wówczas były one wymieniane w zamian za dobra w postaci jedwabiu czy porcelany. W kontekście zobrazowania, w celu lepszego wyjaśnienia aspektów definicyjnych, podano dla przykładu funta szterlinga funkcjonującego w Wielkiej Brytanii, który stanowi ogólne określenie krajowej waluty, zaś samo słowo „funt” definicyjnie stanowi jedynie jednostkę monetarną. Analogiczna sytuacja ma miejsce w przypadku Państwa Środka, albowiem renminbi stanowić ma jedynie ogólne określenie jako miano chińskiego pieniądza. Sam juan zaś stanowi jednostkę walutową, stąd też niektórzy badacze dochodzą do wniosku, że używanie samego tylko słowa renminbi w perspektywie juana jest już mniej poprawne merytorycznie (Dopierała, 2017). Pojawiło się ono wówczas, gdy komuniści, na rok przed całkowitym przejściem władzy w państwie, poprzez oficjalną nazwę waluty ludowej postanowili zaakcentować jej tzw. ludowy charakter. Określeniem juanów definiuje się wobec tego okrągłe monety. Historycznie cesarski rząd dopiero w 1903 r. rozpoczął emitację pierwszych monet w takim systemie. Pieniądze te zastąpiły wcześniej stosowane monety miedziane oraz srebrne sztabki (używane w formie pieniądza kruszcowego). Na przestrzeni setek lat tworzone były z użyciem brązu, a jedyną rzeczą, która ulegała zmianie, był jej kształt (Granet, 2021). Pierwsza waluta papierowa została wprowadzona podczas rządów dynastii Yuan w latach 1271–1368. Główną jej wadą był brak pokrycia w kruszczach, co po wdrożeniu zaowocowało pokaźnym wzrostem wskaźnika inflacji. Nominalnie juana charakteryzowano jako okrągłą, srebrną monetę, jeszcze za czasów dawnego panowania chińskiej dynastii Qing. Aktualnie przyjęto najbardziej praktyczny, dziesiętny podział pieniędzy: 1 juan dzieli się na 10 jiao (角) i 100 fenów (分) (Dopierała, 2017).

Narodowa waluta Chińskiej Republiki Ludowej jest powszechnie zapisywana z uwzględnieniem standardowego symbolu ISO 4217 CNY i pozostaje ona skrótem od anglojęzycznego *chinese yuan*. Aspekt jednoznakowego symbolu juana zasługuje jednakże na uwagę, zważywszy na symbolikę, będącą charakterystyczną dla jednostki japońskiego jena – ¥. Z tego też powodu w praktyce niekiedy możemy spotkać się z oznaczeniem CN¥. Chińczycy posiadają jednak swoiste, typowe dla siebie oznaczenia juana, np. 圆, czego wadą pozostaje jedynie trudność do zastosowania ich w krajach wykorzystujących inny alfabet, aniżeli znaki chińskie (Dopierała, 2017). Na daleko-wschodnich rynkach natomiast używana jest symbolika CNH. Od 1935 r. walutę mogły produkować tylko cztery, kontrolowane przez państwo, banki: Bank of China, Bank of Communications, Central Bank of China oraz Farmers Bank of China. W dalszej kolejności zniesiono prawo do posiadania srebra, co zaś poskutkowało zniknięciem owego

metal z rynku, a nową jednostką monetarną został niejaki juan fabi. Centralny Bank Chin emitował równocześnie Customs Gold Units, którymi miały być regulowane płatności za towary importowane, aczkolwiek i podczas kadencji juana fabiego zapanowała hiperinflacja. W 1914 roku, po obaleniu dynastii Qing i uformowaniu się republiki, w Chinach rozpoczął się okres republikański. Upłynął on pod znakiem dyktatury Yuana Shikaia, rządów watażków, rywalizacji pomiędzy Komunistyczną Partią Chin i chińskimi nacjonalistami z Kuomintangu, a także zaciętych walk z japońskim okupantem, przypadających na lata 1937–1945. Wtedy to wprowadzono srebrnego dolara. Kuomintang, po przejęciu władzy w sporej części współczesnych Chin, próbował uporządkować wewnętrzną sytuację kraju oraz zreformować gospodarkę. Partia komunistyczna ogłosiła, jak już wspomniano, utworzenie ludowego pieniądza (renminbi) jeszcze przed ostatecznym rozbięciem owych sił Kuomintangu (Głębiński, 1977). W Hongkongu zaś, w myśl zasady „jeden kraj – dwa systemy”, stosowana jest ówczesnie odrębna waluta – dolar hongkoński (HKD). Wraz z dniem 1 grudnia 1948 r., w efekcie połączenia Hua-bei Bank, Beihai Bank i Xibei Peasant Bank, powstał „Ludowy Bank Chin”, pełniący rolę zwierzchnika nad władzą monetarną w Chińskiej Republice Ludowej. Pierwsza siedziba banku znajdowała się w mieście Shijiazhuang w prowincji Hebei, natomiast po roku centralę zdecydowano się przenieść do Pekinu. Oficjalna jednostka monetarna wprowadzona została przez reżim komunistyczny w 1949 roku, kiedy to przywódca Mao Zedong proklamował powstanie ChRL, którą jako pierwsza uznała Szwajcaria (Głębiński, 1977). Niebawem, po całkowitym przejęciu władzy w kraju, zarządzono ustanowienie pierwszego juana, mającego funkcjonować jako jedyna oficjalna waluta. Warto zatem pamiętać, że istniało wiele różnorodnych systemów monetarnych, zmieniających się w zależności od aktualnie panujących dynastii bądź działalności okupantów. Do roku 1979 Ludowy Bank Centralny był jedynym funkcjonującym na terenie ChRL i spełniającym zarazem funkcje zarówno banku centralnego, jak i banku komercyjnego (Aust i Geiges 2021).

Polityka monetarna

Aktualnie siła gospodarcza państwa stanowi najważniejszy filar, na którym opiera się jego dobrobyt oraz znaczenie na arenie międzynarodowej. Jeśli chodzi o wartości PKB liczone wedle parytetu siły nabywczej, Chiny wyprzedziły Stany Zjednoczone już w roku 2014. Wyposażone są w najbardziej zaawansowaną infrastrukturę, która zarówno w USA jak i krajach zachodnich, niekiedy bywa już postrzegana za przestarzałą (Aust i Geiges, 2021). Song Hongbing, czyli główny dyrektor Wydziału Kapitalizacji Strukturalnych w grupie finansowej Hong Yuan, pełniący funkcję analityka chińskiego ministerstwa obrony w Centrum Rozwoju i Badań nad Światową Techniką i Gospodarką, co najmniej od 2011 r. na łamach swoich publikacji analizuje i tym samym przybliża rolę systemu monetarnego poszczególnych światowych gospodarek oraz

weryfikuje źródła gospodarczych kryzysów. Postuluje, iż największej, a zarazem ukrytej przeszkody na drodze do sukcesu gospodarczego Państwa Środka należy szukać w „możliwej wielkiej wojnie finansowej”. Podkreśla niniejszym, że już od 2001 r., czyli roku wstąpienia ChRL w szeregi Światowej Organizacji Handlu, jak również otwarcia sektora finansowego na świat zewnętrzny, zagrożenie to nieustannie rośnie. Pieniądz stanowi podstawowy filar całego sektora gospodarczego. Jest głównym środkiem, za pomocą którego można „ważyć i mierzyć” procesy ekonomiczne. Jego funkcja odpowiada roli, jaką w świecie fizycznym pełnią jednostki miary, takie jak kilogram, metr czy sekunda (Hongbing, 2010).

Analizując ekonomiczno-gospodarcze uwarunkowania Chińskiej Republiki Ludowej w kontekście globalizującej się gospodarki, D. Choroś-Mrozowska podkreśla, że Państwo Środka zdecydowanie wkroczyło na ścieżkę wzrostu gospodarczego, równocześnie wdrażając szeroko zakrojone reformy ekonomiczne. Proceder pierwotnie zapoczątkował Jedenasty Kongres Komunistycznej Partii Chin (KPCh) pod koniec 1978 r. Porzucono wówczas koncepcje gospodarcze oparte na filarach ciężkiego przemysłu, natomiast sytuację wewnętrzną zorientowano na tor socjalizmu rynkowego (Choroś-Mrozowska, 2016). Nowa strategia polegała zwłaszcza na decentralizacji systemu fiskalnego, produkcji rolnej, uwolnieniu handlu i cen, otwarciu gospodarki, reorientacji w prowadzonej polityce zagranicznej, a finalnie – reformie instytucji finansowych. Kraj ten tym samym włączał się do działalności kluczowych organizacji międzynarodowych. Należały do nich: Organizacja Narodów Zjednoczonych, Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Rozrachunków Międzynarodowych oraz Światowa Organizacja Handlu. Od roku 1985 Chiny dołączyły również do Afrykańskiego Banku Rozwoju, natomiast w 1986 r. do Azjatyckiego Banku Rozwoju, którego celem stanowiło wsparcie krajów rozwijających się na terenie Azji (Nawrot, 2008). Głównym źródłem problemów w tamtejszym okresie były: ograniczenia w imporcie, standaryzacja artykułów importowych i dotacji eksportowych, zamówień rządowych, a także kontroli sanitarnej, stopnia przejrzystości polityki handlowej, ochrony praw własności intelektualnej oraz funkcjonowania licznych ograniczeń w sektorze usług bankowości, telekomunikacji czy ubezpieczeń (Szopa i Ślęzak, 2016). W ramach działań na szczeblu lokalnym państwa uzyskały członkostwo również w organizacjach zacieśniających sieć powiązań współpracy regionalnej, wśród których wyróżnić można: Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), Szanghajską Organizację Współpracy (SzoW) oraz Wspólnotę Gospodarczą Azji i Pacyfiku (APEC) (Nawrot, 2008). Propagowane przez Państwo Środka postulaty głosiły koncepcje „pokojowego wzrostu i rozwoju”, mające na celu przekonać pozostałe państwa Azji Wschodniej oraz USA, iż ChRL nie stanowi dla nich zagrożenia (Frankopan, 2018). Kurs juana sukcesywnie piął się ku górze na określonym poziomie, lecz równocześnie zdarzało się, że bywał mocno dewaluowany. Miało to miejsce zwłaszcza od roku 1983 do roku 1994, gdy dewaluowano go w stosunku do dolara aż czterokrotnie. Eksport z kolei urósł na niespotykaną

jak dotąd skalę. Do 1993 r. renminbi stanowiło niewymienialną jednostkę, razem z arbitralnie ustalonymi wartościami kursów. Dużą rolę odgrywały zarówno ograniczenia dewizowe w odniesieniu do transakcji z rachunku obrotów bieżących, jak i samego rachunku kapitałowego. Za czasów rządów Deng Xiaopinga nieco mozolnie, aczkolwiek skutecznie, zliberalizowano aspekty dotyczące wymiany walut (Lubina, 2022). Rok 1994 przyniósł z kolei likwidację systemu kursu dualnego, a co za tym idzie, kurs jednolity USD do CNY ustalono pierwotnie na poziomie wartości 8,7, lecz później zmieniono go na 8,28, na którym to swoją pozycję utrzymał przez niemal dekadę. W dalszym ciągu jednak stałym kursem nazywano w tamtym czasie obowiązującą politykę monetarną. Kurs płynny wprowadzony został w lipcu 2005 r. Kurs waluty odnotował wtedy wzrost jedynie 5% (Haliżak, 2007). Nowo ustanowiony reżim kursowy miał w teorii zakończyć etap nazbyt silnego powiązania chińskiego juana z dolarem. W wyniku przeprowadzonej reformy następowała jednak systematyczna, nominalna aprecjacja juana względem dolara. W lipcu 2008 r., w związku ze światowym kryzysem finansowym, zdecydowano na powrót do polityki kursu sztywnego – taki ruch miał ponownie wzmocnić słabnący eksport. W okresie od lipca 2008 r. do połowy czerwca 2010 r. kurs USD/CNY utrzymywano na stałym poziomie 6,83. Od drugiej połowy 2010 r. Chiny zdecydowały się na powrót do systemu z 2005 r. Juan został tym samym powiązany z koszykiem walut, z dopuszczalnym pasmem wahań wokół parytetu $\pm 0,5\%$. Zwrot nastąpił, gdy zaczęto kłaść większy nacisk na stymulowanie popytu oraz konsumpcji na rynku wewnętrznym (Haliżak, 2007). Efektem reformy systemu kursowego była stopniowa aprecjacja juana. Oznaczało to mianowicie, że waluta nie była już niedowartościowana (Hongbing, 2020). Mówił o tym raport MFW z 2015 r., czego pokłosiem były sugestie, jakoby chiński pieniądz stał się zbyt silny. Po upływie kolejnej dekady w narracji stałej aprecjacji w stosunku do amerykańskiego dolara, liczni inwestorzy docenili chińskiego juana przede wszystkim za stabilność, a także sukcesywnie wzrastającą pozycję (czyli też wiarygodność na rynkach), a to w dużej mierze sprzyjało umiędzynarodowieniu jednostki (Badowski, 2023).

Ambicje ChRL spełnione zostały wówczas, gdy renminbi ponownie przyłączono do koszyka SDR w roku 2016. Równie istotnym jest fakt, iż była to pierwsza jednostka płatnicza kraju wschodzącego, której to przypisano trzecią co do wielkości wagę, wynoszącą 10,8%. Była ona wyższa od rangi funta szterlinga i japońskiego jena, zaś podczas aktualizacji wag w maju 2022 r. udział chińskiego juana został zwiększony kolejno do 12,3%. „Kwestia stworzenia międzynarodowej waluty rezerwowej w oparciu o koszyk walut naszych krajów jest w trakcie opracowywania” – rzekł prezydent Federacji Rosyjskiej Władimir Putin na forum biznesowym BRICS. Dodał on, że pięć krajów także wspiera dążenia do alternatywnego mechanizmu płatności międzynarodowych (Sullivan, 2023). Aby móc uznać daną jednostkę monetarną za „rezerwową”, wskazuje się, iż winna ona posiadać szereg pożądanych cech, wśród których wyszczególnia się

swobodę wymienialności oraz szeroką akceptację na użytek handlu i transakcji globalnych. Powinna być również wspierana przez duże i płynne rynki długu, być łatwo dostępna dla inwestorów zagranicznych oraz finalnie związana z niezależnym bankiem centralnym (Choroś-Mrozowska, 2016).

E. Haliżak już w Polityce i strategii Chin w kształtowaniu międzynarodowego bezpieczeństwa, zwróciwszy uwagę na problematykę rezerw walutowych w perspektywie Chin, podkreśla, że zarówno nadwyżka w handlu zagranicznym, jak i nadwyżka na rachunku bieżącym prowadzą do wzrostu rezerw walutowych, co w konsekwencji utrudnia prowadzenie polityki antyinflacyjnej oraz sprzyja aprecjacji juana. Podkreślał on zatem rolę wymiany międzynarodowej jako potencjalnego faktora dla utrzymywania bezpieczeństwa ekonomicznego Państwa Środka (Haliżak, 2007). J. E. Stiglitz natomiast, podkreślając znaczenie waluty, już na kartach Wizji sprawiedliwej globalizacji zwracał uwagę na narastający dług podkopujący zaufanie opinii publicznej, a także konsekwencje kosztów systemu globalnej rezerwy w korelacji do braku stabilności, której – jak twierdzi – źródło stanowi on sam. Autor konstatuje, iż redukując koszty każdego, pojedynczego państwa, system globalnych rezerw implikuje pokaźne rozmiary globalnych niestabilności. Posługuje się wobec tego przykładem z 1995 r., w którym to w ciągu kilku miesięcy amerykańska waluta utraciła aż 20% swojej wartości w stosunku do renminbi (Stiglitz, 2007). Aktualnie kurs juana, zdaniem finansistów, należy do najbardziej stabilnych na świecie. Jest on kontrolowany przez chiński bank centralny i kształtuje się poniżej 60 groszy (Hongbing, 2020).

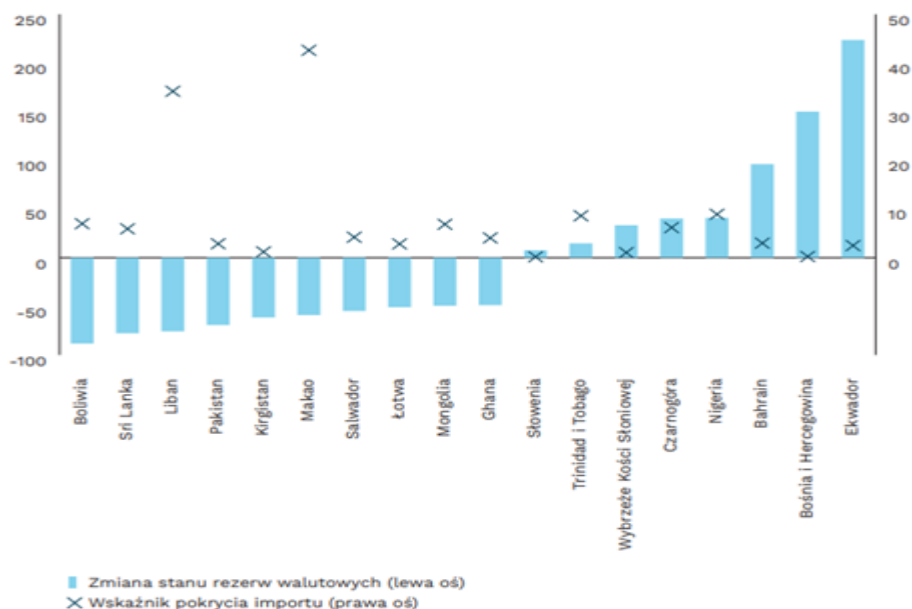
Pod koniec 2006 r. Chiny zdecydowały się na pełne otwarcie w obszarze finansów. W roku 2023 posiadały trzy biliony dolarów w postaci rezerw walutowych. Praktykowane lockdowny w poszczególnych państwach od 2020 r., a także powstałe z tego tytułu spowolnienia natury gospodarczej, stanowiły przyczółek ku analizie, w jakim stopniu kontynent europejski, tzw. Zachód, jest współzależny od gospodarki i łańcuchów dostaw obszaru eurazjatyckiego. W dobie globalizacji, tym samym i liberalizacji rynków, koniunkturalnie cały świat tworzy nawzajem swoisty system naczyń połączonych. Chiny wobec tego potrafiły nie tylko konsekwentnie stanąć na własnych nogach, ale i zdobyły pewność co do pełnionej przez siebie roli globalnego mocarstwa, zwłaszcza na tle wyżej wspomnianych perturbacji (także możliwych krachów finansowych). Przewidując różnorodne scenariusze, starają się niniejszym ukierunkowywać własną gospodarkę na tory samowystarczalności (Lubina, 2022). Owa strategia objawia się zwłaszcza zredukowaną ilością dóbr przeznaczonych na eksport w ramach handlu zagranicznego oraz pozyskiwaniem, za pomocą importu, niezbędnych surowców energetycznych z licznie zdwersyfikowanych źródeł (Góralczyk, 2023). Państwo Środka od dłuższego czasu usiłuje również wykorzystywać politykę kursu walutowego jako jednego z instrumentarium umożliwiającego realizację wizji zarówno podtrzymywania tempa rozwoju, jak i prymatu dalszego wzrostu gospodarczego (Ślęzyk, 2021). Zostało to jednakże skomplikowane z powodu

bezkompromisowo wdrażanej polityki zero-COVID oraz aspektami starzejącego się społeczeństwa i niżem demograficznym (Góralczyk, 2023). Dążą w ten oto sposób do poprawy konkurencyjności cenowej własnego eksportu, a w rezultacie przyrostu współczynnika makroekonomicznego PKB oraz nadwyżki w rachunku bieżących obrotów (Skopiec, 2011). Kraj ten przez lata był niejednokrotnie oskarżany o manipulacje kursem walutowym w celu zdobycia sposobności ku zwiększeniu cenowej konkurencyjności swojej gospodarki. Uskuteczniata polityka kursowa była dekady temu znacznie bardziej restrykcyjna aniżeli ta, którą widzimy obecnie. Do 2005 r. bowiem w Państwie Środka obowiązywał sztywny kurs walutowy (Badowski, 2023).

Dla niektórych komentatorów nie ma wątpliwości, że hegemonia dolara wciąż istnieje, a zatem można oczekiwać, że będzie ona trwała. Według słów Andersa Åslunda, starszego wykładowcy z waszyngtońskiego Atlantic Institute: „dolar amerykański będzie dominował w globalnych transakcjach przez następne pół wieku”. Z kolei Mohamed El-Erian, ekspert finansowy, powtarza, że dolar „będzie nadal zachowywał swoją pozycję najważniejszej waluty rezerwowej na świecie”. Jednak dla wielu innych podmiotów system ten stał się bardziej wielobiegunowy i nieubłagalnie zmierza w kierunku czegoś zbliżonego do oligopolu, w którym to kilka popularnych walut (biegunów) coraz bardziej walczy o udział w rynku. P. Krugman natomiast sugeruje, że „któregoś dnia coś wyprze dolara z jego obecnej dominacji”. Tego jeszcze bardziej pewny jest B. Eichengreen, który kategorycznie deklaruje, iż „nadchodzi świat wielu międzynarodowych walut”. Zdania pozostają zatem mocno podzielone (Benney i Cohen, 2022).

Rysunek 1

Zmiana stanu rezerw walutowych w procentach od początku pandemii i wskaźnik pokrycia importu w wybranych krajach

Źródło: Rezerwy walutowe na świecie. Jaki jest ich stan i dlaczego są takie ważne?

(Chrostowski, 2023)

Dedolaryzacja

Jeszcze w 2019 r. analitycy konstatowali, że na amerykańskim dolarze opierają swoje relacje walutowe potęgi gospodarcze takie jak Chiny, Hongkong oraz Arabia Saudyjska (Yergin, 2020). Obecnie widzimy jednak, że i to stopniowo ulega zmianie. System Rezerwy Federalnej Federal Reserve System określa nominalnie amerykański bank centralny, utworzony 23 grudnia 1913 r., co stanowiło pierwowzór do powstania na szeroką skalę systemu banków centralnych. Wraz z nastaniem 1971 r. amerykański dolar oderwał się od parytetu złota, zaś jego siła nabywcza poszybowała w dół o niemalże 94,4%. Do spadku owej siły nabywczej przyczyniła się Rezerwa Federalna, rozcieńczając wartość dolara sztuczną podażą, czyli emitując nowe dolary i zasilając rynek ofertami kredytowymi. Współcześnie jeden dolar jest wart zaledwie 5,6 centa, porównawszy z początkiem lat 70. Natomiast jedna uncja złota kosztowała w roku 1973 63 USD. Dziś z kolei potrzeba zapłacić 1 937 USD, co oznacza wzrost rządu 2950%. W ciągu 35 lat odnotowywano również spadek wartości następujących walut: funta brytyjskiego (95,7%), jena japońskiego (83,3%), franka szwajcarskiego (81,5%), dolara kanadyjskiego (95,1%) oraz korony szwedzkiej (96%) (Hongbing, 2010).

W historycznym ujęciu, waluty pierwotnie zdobywały znaczącą rolę zarówno w fakturowaniu, jak i rozliczaniu transakcji handlowych, a dopiero w dalszej kolejności zyskiwały status waluty rezerwowej. Federalny Komitet Otwartego Rynku Stanów Zjednoczonych (FOMC) ocenił w protokole z posiedzenia 31 stycznia i 1 lutego, że realny produkt krajowy brutto (PKB) kraju będzie dalej spowalniał w 2023 r. Juan może zatem uzyskać ważniejszą rolę w charakterze międzynarodowej waluty rezerwowej za pośrednictwem chińskich powiązań handlowych. Stosunek łącznych rezerw renminbi do obrotów zafakturowanych na poziomie światowym jest zbliżony do stosunku łącznych rezerw waluty euro do łącznych obrotów zafakturowanych w tejże jednostce. Ta obserwacja jest istotna, biorąc pod uwagę niski stopień otwartości chińskiego rachunku kapitałowego, bowiem regulacja kursu zmusza władze ChRL do utrzymywania rezerw dolarowych (Cieślik, 2022). Udział chińskiego pieniądza w globalnych portfelach wynosi 3%, natomiast dolara 59% względem owych rezerw walutowych, 40% w płatnościach międzynarodowych i 85% transakcji rynków walutowych. Nieograniczony dostęp do głębokich i płynnych chińskich rynków kapitałowych niekoniecznie musi być jednak niezbędny dla umiędzynarodowienia juana. Może uzyskać tę pozycję poprzez wykorzystanie waluty w fakturowaniu i rozliczaniu chińskiego handlu zagranicznego oraz płatności. Chiny aktualnie zbudowały globalną sieć płatności, dzięki czemu możliwe jest przeprowadzanie transgranicznych transakcji denominowanych w RNB na poziomie wielu różnych jurysdykcji. Badania dowodzą, iż wzrost znaczenia juana jako waluty rezerwowej dotrzymał kroku ekspansji handlu fakturowanego w nim i to mimo ograniczonej otwartości chińskiego rachunku kapitałowego (Cieślik, 2022). Zdolność do gromadzenia rezerw denominowanych w RMB nie jest jednak tym samym, co chęć ich posiadania. W przypadku tego drugiego kluczowe znaczenie mają rynki offshore oraz niejaki „swapowe linie banku centralnego”. Często słyszaną odpowiedzią jest pogląd, że pieniądź ChRL nie może rozwijać się jako międzynarodowa waluta rezerwowa bez pełnej liberalizacji chińskiego juana na rachunku obrotów kapitałowych (Danielewicz, 2022). Pogląd ten opiera się w dużej mierze na założeniu, że poszczególne kraje nie będą utrzymywać rezerw w juanie, jeżeli nie byłyby w stanie ich z łatwością nabyć oraz sprzedać na globalnych rynkach. Znajduje to wyraz w historii wzrostu znaczenia funta szterlinga a następnie dolara jako wiodących walut międzynarodowych w XX wieku, gdy obie te waluty były przedmiotem obrotu na głębokich i płynnych rynkach. Chiński juan wraz z biegiem lat zyskiwał na znaczeniu na arenie międzynarodowej. Najlepiej świadczy o tym pozycja zajmowana w koszyku walut. Jeffrey Sachs, amerykański profesor ekonomii będący dyrektorem Centrum Zrównoważonego Rozwoju na Uniwersytecie Columbia, prognozuje, iż w ciągu następnej dekady dolar odegra znacznie mniej wiodącą rolę niż obecnie (Benney i Cohen, 2022).

Wśród czynników, które mają wpływ na osłabianie waluty Stanów Zjednoczonych, wymienia m.in. stopniowe zmniejszanie udziału USA w globalnej gospodarce, a tym samym pojawianie się nowych, międzynarodowych środków rozliczeniowych. Zwrócił on

również uwagę, że rola pełniona dotychczas przez amerykański pieniądz w znacznej mierze wynika z tzw. systemu bankowości komercyjnej, opartego właśnie na systemie dolara. Jednocześnie prognozuje, iż rolę tę w przyszłości będą miały przejąć CBDC, czyli Central Bank Digital Currency, oznaczający cyfrową walutę banku centralnego (Turrin, 2022). Zagrożeniem dla dolara – wedle przewidywań Sachsa – jawi się także proceder wdrożenia cyfrowego juana. W roku 2020 Ludowy Bank Chin wprowadził do obiegu własną kryptowalutę DC/EP. Wspólnie z amerykańskim inwestorem R. Kiyosakim uważają, że finalnie przestoczy się on w międzynarodowy system płatności do przeprowadzania transakcji międzykontynentalnych. Regulacja kursu zaś tymczasowo zmusza chińskie władze do kontynuowania utrzymania rezerw dolarowych (Turrin, 2022).

Nowy system monetarny wedle wizji BRICS

Państwa grupy BRICS coraz głośniej sygnalizują otwartą chęć transformacji obecnego systemu pod patronatem hegemonii Stanów Zjednoczonych i petrodolara. Wyrazem tego stają się wzrastające transakcje rozliczeniowe z udziałem chińskiego juana. Po inwazji Rosji na Ukrainę, ta pierwsza w coraz większym stopniu zaczęła przechodzić na rozliczenia z pominięciem amerykańskiej waluty. Udział dolara i euro spadł w tym okresie z 87% do 48%. Planowany rurociąg pod nazwą „Siła Syberii 2” miałyby dostarczać 50 milionów metrów sześciennych gazu ziemnego rocznie. Planowo przebiegałby on przez Mongolię (Lubina, 2022). Po spotkaniu Władimir Putin wskazał, iż trzy kraje „sfinalizowały wszystkie porozumienia” w sprawie planowanej inwestycji. Dodał również, że Kreml jest gotowy do zwiększenia eksportu nie tylko gazu, ale i ropy do Pekinu (Lubina, 2022). Wskazał, że Moskwa jest gotowa natomiast pomóc chińskim firmom przy zastąpieniu zachodnich kontrahentów, którzy opuścili Rosję z uwagi na konflikt. M. Filar twierdzi z kolei, że „potencjalny petrorubel to mrzonka, ale chińskie ambicje mają już pewne podstawy”. Kiedy zdecydowano o rozliczeniach w dolarach, udział amerykańskiej waluty w światowym handlu był jeszcze większy niż obecnie. Aktualnie Rosja nie ma takiej pozycji, aby stworzyć alternatywę w postaci petrorubla, jak ocenił profesor Filar, ponadto istnieje dużo poważniejszy konkurent w postaci juana. Bowiem to nie rosyjski rubel, a właśnie juan posiada dużo większe wpływy w regionie. Wedle Banku Rosji udział waluty ChRL w rozliczeniach handlu zagranicznego dla eksportu wzrósł do 16%, natomiast dla importu do 23% wobec 0,5–4% początkiem 2022 r. (Muresan, 2023).

Denominowane aktywa w juanie stanowią obecnie połowę całkowitej płynności Funduszu Narodowego Dobrobytu. Równowartość to 3,2 bilionów rubli z 6,4 bilionów na dzień 1 marca 2023 r. Można wobec tego śmiało wnioskować, że wielkość obrotu chińskim juanem na moskiewskiej giełdzie wzrosła niemal dziesięciokrotnie (Sullivan, 2023). Podkreśla się również zastosowanie w tym przypadku reguły fiskalnej, zawieszanej w marcu 2022 r., która „obecnie pełni rolę stabilizującą” i nadaje chęć rosyjskim

firmom do zaciągania pożyczek w owej walucie. Zważywszy na aspekt utajnienia przez moskiewskie władze większości danych na temat rosyjskiej gospodarki od momentu napaści na Ukrainę, ciężko oszacować dokładnie BIZ ChRL w Rosji. Oficjalnie stanowią one zaledwie 0,5% wszystkich inwestycji zagranicznych. Z kolei chińskie inwestycje w Rosji w ramach projektu „One Belt One Road” spadły do wartości zerowych w pierwszej połowie 2022 r. – jak poinformował Financial Times, powołując się na dane opublikowane przez ChRL. Z mediów dobiegła opinia publiczną zapowiedź rosyjskiego ministra Ławrowa, że na najbliższym szczycie państw BRICS, planowanym na sierpień, będzie toczona dysputa na temat utworzenia wspólnej waluty, która miałaby w efekcie połączyć te gospodarki (Sullivan, 2023). Indie z kolei pod koniec 2022 r. stały się drugim co do wielkości klientem Federacji Rosyjskiej (Rosja odpowiada za 35% jej importu), zaraz po Chinach w zakresie handlu ropą. Skupują one rosyjską ropę z Sachalina (Lubina, 2022). Skorzystały również na odwróceniu uwagi Zachodu dzięki działaniom zbrojnym na terytorium Ukrainy.

Indie i Federacja Rosyjska wzmocniły swoje stosunki, ponieważ New Delhi nie nakłada na nią sankcji. Indyjskie Ministerstwo Handlu poinformowało, że jego pięcioletni plan ma zachęcić do używania rupii na międzynarodową skalę, jednocześnie zaś, planuje zwiększyć eksport o dwa biliony dolarów do 2030 r. Handel rupiami pozwoli zatem Indiom zaoszczędzić na spreadach przeliczeniowych oraz ograniczyć uzależnienie od dolara. Wedle analiz *Independent Trader*, gdyby BRICS rozszerzyło się o wszystkie państwa wyrażające zainteresowanie dołączeniem do grupy, powstałby podmiot generujący aż o 30% większe PKB od Stanów Zjednoczonych. Przewiduje się, że posiadałby on 45% wszystkich znanych jak dotąd złóż ropy, 60% gazu ziemnego i odpowiadający byłby – wedle statystyk – ponad połowie światowej ludności. Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz Indie prowadzą rozmowy w aspekcie wykorzystania indyjskiej rupii w handlu towarami innymi niż ropa naftowa w ramach odejścia od petrodolara (Abdul Latif Turki, 2023). Jeśli chodzi o Amerykę Łacińską, Brazylia wraz z Argentyną ogłosiły pracę nad wspólną walutą „sur”, której celem byłoby ułatwienie handlu pomiędzy nimi. Brazylia i Chiny natomiast wspólnie ogłosiły utworzenie izby *clearingowej*, będącej instytucją finansową, która umożliwia zawieranie pożyczek oraz transakcji pomiędzy dwoma państwami w systemie walut narodowych. Chiński wice-minister handlu Guo Tingting wskazał przy podpisaniu umowy z tymże partnerem o płatności w renminbi, a także o zamiarze rozszerzenia wzajemnej współpracy w aspekcie minerałów i żywności. Dowodem na powyższą politykę miało być podpisanie w marcu 2023 r. memorandum Ludowego Banku Chin z Brazylią jako pierwszy tego rodzaju krok do wykreowania systemu płatniczego opartego o walutę Państwa Środka (Góralczyk, 2023).

W kontekście BRICS wspomina się również o planach utworzenia cyfrowej waluty (CBDC). Wiceprzewodniczący rosyjskiej Dumy Państwowej, Aleksander Babakow, po-

wiedział, że „pierwszy krok stanowić ma przejście na rozliczenia w wymiarze narodowych walut, a kolejnym zaś będzie zapewnienie na najbliższą przyszłość obiegu cyfrowej waluty”. Twierdzi, że takowe prace już mają miejsce, a gotowość do ich realizacji zostanie wkrótce ogłoszona na szczycie liderów BRICS w RPA (Turrin, 2022). Do ugrupowania chcą również przystąpić: Iran, Indonezja, Turcja, Argentyna, Arabia Saudyjska i Egipt. Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) to międzynarodowa organizacja powstała w 1967 r. w celach przyspieszenia wzrostu gospodarczego, poczynienia postępu społecznego oraz rozwoju kulturalnego, a także promowania pokoju i bezpieczeństwa (Frankopan, 2018). Obecnie składa się ona z dziesięciu państw: Kambodży, Brunei, Laosu, Indonezji, Filipin, Birmy, Malezji, Singapuru, Tajlandii oraz Wietnamu (Nawrot, 2008). Na oficjalnym spotkaniu ministrów finansów i prezesów banków centralnych ugrupowania najważniejszymi punktami ustanowiono zwłaszcza problematykę dotyczącą zmniejszenia zależności transakcji finansowych od waluty: dolara, euro, jena i funta brytyjskiego (Repetowicz, 2023). Na spotkaniu omówiono także wysiłki na rzecz zmniejszenia zależności od wiodących walut poprzez system transakcji rozliczeń we własnej – lokalnej – jednostce monetarnej. Transgraniczny system płatności cyfrowych grupy miałyby zostać dalej rozszerzony, co umożliwiłoby państwom członkowskim ASEAN stosowanie tego rodzaju rozliczeń w handlu (Turrin, 2022).

Ekonomia w wydaniu Bliskiego Wschodu

Ostatnimi czasy nieoczekiwanym wydarzeniem było wznowienie relacji dyplomatycznych pomiędzy Iranem a Arabią Saudyjską. Jedną z ciekawszych informacji jednak pozostaje również deklaracja przystąpienia przez Arabię Saudyjską do założonej w 2001 roku Szanghajskiej Organizacji Współpracy. Jest to eurazjatycki sojusz polityczny i gospodarczy, uznawany za największą na świecie organizację regionalną (Lubina, 2022). Zrzesza on: Chiny, Indie, Kazachstan, Kirgistan, Rosję, Pakistan, Tadżykistan oraz Uzbekistan wraz z państwami tzw. obserwatorami, do których należą: Afganistan, Białoruś, Iran i Mongolia, a także partnerami dialogu w postaci: Armenii, Azerbejdżanu, Kambodży, Nepalu, Sri Lanki oraz Turcji. Przystąpienie Arabii Saudyjskiej do tego bloku traktowane jest jako jawne opowiedzenie się po stronie ChRL, co może mieć bardzo duże znaczenie w przypadku dalszych losów petrodolara. Ponadto 2022 r. upłynął pod znakiem kryzysu w stosunkach saudyjsko-amerykańskich, ponieważ Rijad nie poparł limitu cenowego na rosyjską ropę i gaz oraz odmówił Stanom Zjednoczonym zwiększenia wydobycia surowców (Rydelek, 2023).

Brazylia i Chiny zgodziły się obejść dolara amerykańskiego przy rozliczeniach w wymianie handlowej. Brazylijska Agencja Promocji Handlu i Inwestycji opisuje nową umowę jako promującą jeszcze większy odsetek handlu dwustronnego i ułatwiającą nowe inwestycje z Chinami. Przywódca ChRL podczas szczytu Zatoki Perskiej zapowiedział, że będzie dążyć do rozliczania zakupów, zarówno ropy naftowej, jak

i gazu, za pośrednictwem chińskiego juana. Podkreślił również zamiar wykorzystania do tego Szanghajskiej Giełdy Nafty i Gazu jako platformy (Rydelek, 2023). Rosja wraz z Iranem pracuje nad *stablecoinem*, będącym pewnego rodzaju kryptowalutą, której to wartość jest trwale związana zarówno z wartością tradycyjnej waluty, jak i danego aktywa opartego na złocie, tym samym pełniąc rolę środka płatniczego w transakcjach międzynarodowych (Turrin, 2022). Co równie istotne, podczas szczytu w Davos w 2023 r. minister finansów Arabii Saudyjskiej oznajmił, że kraj jest otwarty na realizację handlu zagranicznego w walutach innych niż dolar – była to pierwsza taka deklaracja od około 48 lat funkcjonowania systemu petrodolara. Irak również planuje zezwolić na rozliczenie handlu z Chinami w juanach (Rydelek, 2023). Według komunikatu irackiego banku centralnego przeprowadzanie transakcji w renminbi zwiększyłoby salda tamtejszych banków posiadających rachunki w bankach ChRL (Chrostowski, 2023). Ponadto zwiększenie sald w juanach lokalnych banków obejmowałoby wymianę dolarów amerykańskich, przechowywanych na rachunkach banku centralnego JP Morgan oraz Development Bank of Singapore na juany, tuż przed dokonaniem płatności na rzecz beneficjenta końcowego ChRL. Naledi Pandor, minister spraw zagranicznych RPA, ogłosił, że prawdopodobnie do końca 2023 roku grupa BRICS wytypuje nowych członków, którzy wyrazili chęć wejścia w tamtejsze szeregi (Benney i Cohen, 2022). Rozszerzając się, BRICS mogłoby zwiększyć swoje wpływy jako swego rodzaju przeciwwaga dla instytucji i bloków wspieranych przez rozwinięte gospodarki, takie jak USA i członkowie Unii Europejskiej. Pekin poinformował, że w najbliższych miesiącach odbędzie się szereg spotkań grupy decydentów politycznych BRICS, których celem będzie analiza oraz przyspieszenie procedur akcesyjnych państw zainteresowanych członkostwem. Nie ulega wątpliwości, że przystąpienie do organizacji takich podmiotów, jak Argentyna czy Arabia Saudyjska, ze względu na ich potencjał gospodarczy, przyczyni się do wzmocnienia przeciwnego biegunu globalnych struktur ekonomicznych (Chrostowski, 2023). Na uwagę zasługuje także przypadek Ghany, która to miała się zdecydować na rozliczenie złotem handlu ropą. Zaskoczenie wśród niektórych budzi również postawa Francji pod przywództwem Emmanuela Macrona. Szanghajska giełda bowiem poinformowała, że francuski Total Energies kupił 65 tysięcy ton LNG od China National Offshore Oil Corporation, w dodatku używając do tego chińskiego juana (Hayley, 2023). Prezydent podkreśla tym samym suwerenność europejskiego kontynentu od Stanów Zjednoczonych.

Wnioski

Dolar amerykański w dalszym ciągu od niemal stu lat pozostaje główną, światową walutą rozliczeniową. Choć wielu ekspertów wieściło jego nadchodzący upadek, w dalszym ciągu pozostaje on kluczowym środkiem płatniczym. USA jednak w obliczu wzrastającej pozycji chińskiego juana, siłą rzeczy, nie mogą pozostawać biernymi.

W niniejszej publikacji, za pomocą zastosowanych metod badawczych, potwierdzono przyjęte tezy świadczące o postępującym procesie odchodzenia od rozliczeń w amerykańskim dolarze na rzecz rosnącej roli renminbi oraz lokalnych walut. Scharakteryzowano rolę chińskiej waluty pod względem wymiany handlowej, zarówno w perspektywie grupy BRICS, jak i innych podmiotów deklarujących chęć przystąpienia do ugrupowania. Ukazano postępujące procesy dedolaryzacji, obserwowalne zarówno w państwach Bliskiego Wschodu, jak i wśród stowarzyszenia ASEAN. Tym samym można stwierdzić, iż wśród wielu krajów coraz bardziej obserwowalna jest próba zakwestionowania obecnego porządku i chęć przeniesienia środka ciężkości w kierunku Azji. W ramach odpowiedzi na wystosowane pytania badawcze, mające wskazać szanse na ewentualne zastąpienie petrodolara petrojuanem, obecnie nie znaleziono wystarczającej liczby dowodów przemawiających ku temu. Opinie badaczy w dalszym ciągu pozostają niejednoznaczne. Amerykański dolar z euro stanowią bowiem największy odsetek rozliczeń międzynarodowych, co obrazuje zwłaszcza koszyk walut. Co równie istotne, pomimo nadal jeszcze wątego odsetka transakcji handlowych dokonywanych w renminbi, wskazuje się w tej kategorii na tendencję wzrostową, czego dowodzi analiza oraz ocena jego pozycji dawniej i obecnie. Można także stwierdzić, że Chiny nie muszą posuwać się do użycia środka militarnego (z wyjątkiem kwestii Tajwanu) w celu wywierania presji na dany podmiot gospodarczy, bowiem ich stopniowa dominacja ekonomiczna w skuteczny sposób zastępuje owy czynnik. Najbardziej prawdopodobnym scenariuszem na aktualny moment dziejowy pozostaje więc zaprezentowanie świata alternatywnego środka płatności, za którym to opowiadają się państwa BRICS. Nowy środek płatniczy winien zatem posiadać, wedle założeń, realną wartość. Zwłaszcza być wymiennalnym na złoto, różnej maści surowce oraz pozostałe, wartościowe aktywa. Mamy do czynienia z ewolucją oraz rozrastaniem się bloku wschodniego, stojącego zarówno w opozycji do Stanów Zjednoczonych, jak i niektórych państw świata Zachodu pod patronatem Chińskiej Republiki Ludowej, pozostającej w nieco pragmatycznej komitywie z Federacją Rosyjską.

BIBLIOGRAFIA

- Abdul Latif Turki, A. (2023). Reverse currency wars in light of international conflicts and analytical vision. *World Economics & Finance Bulletin*, 20, 66–77.
- Aust, S., Geiges, A. (2021). *Xi Jinping – najpotężniejszy człowiek świata i jego imperium*. Foksal.
- Badowski, K. (2023, 11 kwietnia). *Polityka kursowa Chin utrudnia sukces tej waluty*. DNA Rynków. <https://dnarynkow.pl/polityka-kursowa-chin-utrudnia-sukces-tej-waluty/>
- Benney, T. M., Cohen, J. B. (2022). The international currency system revisited. *Review of Keynesian Economics*, 10(4), 443–461. <https://doi.org/10.4337/roke.2022.04.01>
- Choroś-Mrozowska, D. (2016). Chiny w globalizującej się gospodarce – studium przypadku W: B. Szopa, E. Ślęzak (red.), *Finansowe aspekty globalizacji* (151–162). Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.

- Chrostowski, G. (2023, 17 lutego). *Arabia Saudyjska i Argentyna mogą jeszcze w tym roku wejść do grupy BRICS*. Obserwator Gospodarczy. <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/02/17/arabia-saudyjska-i-argentyna-jeszcze-w-tym-roku-moga-wejsc-do-grupy-brics/>
- Cieślak, E. (2022, 16 listopada). *Rosnąca rola yuana w gospodarce światowej*. Forsal.pl. <https://forsal.pl/swiat/chiny/artykuly/8587958,rosnaca-rola-yuana-w-gospodarce-swiatowej.html>
- Danielewicz, M. (2022, 21 września). *Dolar pokazuje moc, doścignął euro. Tymczasem Chiny marzą o własnej globalnej walucie. Mają szansę zdetronizować dolara? Czy wciąż warto lokować w „zielone”?* Subiektywnie o finansach. <https://subiektywnieofinansach.pl/chiny-chca-dedolaryzacji-i-globalnego-juana-uda-im-sie/>
- Dopierała, K. (2017). *Chiny – Smocze imperium*. Helion.
- Frankopan, P. (2018). *Nowe jedwabne szlaki*. Foksal.
- Głębiński S. (1977). *Azja patrzy na Chiny*. Książka i Wiedza.
- Góralczyk, B. (2023). Chiny 2023: trochę ruletki. *Układ Sił*, 38, 28–34.
- Granet, M. (2021). *Cywilizacja chińska*. Vis a vis Etiuda.
- Halizak, E. (2007). *Polityka i strategia Chin w kształtowaniu międzynarodowego bezpieczeństwa*. Instytut Stosunków Międzynarodowych UW.
- Hayley, A. (2023, 30 marca). *China completes first yuan-settled LNG trade*. HIIRAN online. https://www.hiiraan.com/news4/2023/Mar/190582/china_completes_first_yuan_settled_lng_trade.aspx
- Hongbing, S. (2010). *Wojna o pieniądź*. Wektory.
- Hongbing, S. (2011). *Wojna o pieniądź 2*. Wektory.
- Hongbing, S. (2020). *Wojna o pieniądź 5*. Wektory.
- Kołodko, W. G. (2020). *Od ekonomicznej teorii do politycznej praktyki*. Poltext.
- Lubina, M. (2022). *Niedźwiedź w objęciach smoka*. Szczeliny.
- Muresan A. (2023). *BRICS XV: Expectations for South Africa’s 2023 chair*. Policy Insights South Africa Institute of International Affairs.
- Nawrot, K. (2008). *Determinanty rozwoju gospodarczego państw ASEAN*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Repetowicz, W. (2023). Bliski Wschód 2023. Trendy, wyzwania i zagrożenia. *Układ Sił*, 38, 78–86.
- Rydelek, T. (2023). Rok 2022 na Bliskim Wschodzie: w kierunku nowego układu sił. *Układ Sił*, 38, 68–74.
- Skopiec, D. (2011). Polityka kursowa Chin jako instrument realizacji proeksportowej strategii wzrostu gospodarczego. *Studia Ekonomiczne*, 4(71), 381–404. Polska Akademia Nauk. Instytut Nauk Ekonomicznych.
- Stiglitz, E. J. (2007). *Wizja sprawiedliwej globalizacji*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sullivan, J. W. (2023, 24 kwietnia). *A BRICS currency could shake the dollar’s dominance*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2023/04/24/brics-currency-end-dollar-dominance-united-states-russia-china/>
- Szopa, B., Ślęzak, E. (2016). *Finansowe aspekty globalizacji*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Ślęzyk, L. (2021). *Chiny według Leszka Ślęzyka*. Fronda PL.
- Turrin, R. (2022). *Koniec gotówki*. Cyfrowy yuan. Zona-Zero.
- Yergin, D. (2020). *Nowa mapa. Jak energetyka zmienia geopolitykę*. Post Factum.